

Umsögn Landssamtakanna Þroskahjálpar um tillögu til þingsályktunar um húsnæðisstefnu fyrir árin 2024 – 2038 ásamt fimm ára aðgerðaáætlun fyrir árin 2024 – 2028, 509. mál

11. desember 2023

Landssamtökin Þroskahjálpar vinna að réttinda- og hagsmunamálum fatlaðs fólks, með sérstaka áherslu á fólk með þroskahömlun og/eða skyldar fatlanir, einhverft fólk og fötluð börn. Samtökin byggja stefnu sína á samningi Sameinuðuþjóðanna um réttindi fatlaðs fólks, barnasáttmála SP og öðrum fjölþjóðlegum mannréttindasamningum, sem og heimsmarkmiðum SP.

Þroskahjálpar rekur húsbýggingasjóð sem byggir og kaupir íbúðir sem eru leigðar fötluðu fólki. Samtökin hafa á undanförunum árum byggt íbúðakjarna í Sandgerði, á Akranesi og í Hafnarfirði og eru nú með í byggingu íbúðakjarna í Mosfellsbæ Þessar byggingaframkvæmdir hafa verið unnar samkvæmt lögum og reglum um almennar íbúðir. Þá eru samtökin nú með til skoðunar kaup á stökum íbúðum í Reykjavík, Kópavogi og jafnvel í fleiri sveitarfélögum, ef aðstæður leyfa.

Markmið með rekstri húsbýggingasjóðs Þroskahjálpar er að greiða fyrir að ríki og sveitarfélög standi betur og fyrr við lagalegar skyldur sínar um að sjá fötluðu fólki fyrir hentugu húsnæði fyrir leigugjald sem það ræður við.

Húsbýggingasjóður Þroskahjálpar á nú og rekur um 90 íbúðir á nokkrum stöðum á landinu sem leigðar eru fötluðu fólki samkvæmt ákvörðun viðkomandi sveitarfélaga.

Í 9. gr. laga nr. 38/2018, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, segir:

Fatlað fólk á rétt á húsnæði í samræmi við þarfir þess og óskir og félagslegri þjónustu sem gerir því kleift að búa á eigin heimili og stuðlar að fullri aðlögun þess og þátttöku í samfélaginu. Um húsnæði fyrir fatlað fólk gilda ákvæði skipulags- og byggingarlaga, lög um húsnæðismál og lög um almennar íbúðir, eftir því sem við á.

Fatlað fólk á rétt á því að velja sér búsetustað og hvar og með hverjum það býr, til jafns við aðra. Óheimilt er að binda þjónustu við fatlað fólk því skilyrði að það búi í tilteknu búsetuformi.

Og í ákvæði I til bráðabirgða í lögnum segir:

Fötluðu fólki sem býr nú á stofnunum eða herbergjasambýlum skulu bjóðast aðrir búsetukostir samkvæmt lögum þessum og reglum settum samkvæmt þeim í samræmi við 9. gr.

Íslenska ríkið fullgilti samning SP um réttindi fatlaðs fólks árið 2016 og skuldbatt sig þar með til að framfylgja öllum ákvæðum hans. Í stjórnsáttmála ríkisstjórnarinnar segir að

samningurinn verði lögfestur og nú er í gangi af hálfu ríkisins sérstök landsáætlun um innleiðingu hans.

4. gr. samnings SP um réttindi fatlaðs fólks hefur yfirskriftina **Almennar skuldbindingar**. Þar segir:

1. Aðildarríkin skuldbinda sig til þess að efla og tryggja að fullu öll mannréttindi og grundvallarfrelsi fyrir allt fatlað fólk án mismununar af nokkru tagi á grundvelli fötlunar.

Aðildarríkin skuldbinda sig í þessu skyni til:

a) að samþykkja alla viðeigandi löggjöf og ráðstafanir á sviði stjórnvæðis og aðrar ráðstafanir til að tryggja þau réttindi sem viðurkennd eru með samningi þessum,

b) að gera allar viðeigandi ráðstafanir, þar á meðal með lagasetningu, til þess að gildandi lögum, reglum, venjum og starfsháttum, sem fela í sér mismunun gagnvart fötluðu fólki, verði breytt eða þau afnumin,

c) **að taka mið af vernd og framgangi mannréttinda fatlaðs fólks við alla stefnumótun og áætlanagerð, ...** (Feitletr. og undirstr. Proskahj.)

Í **19. gr.** samningsins, sem hefur yfirskriftina **Að lifa sjálfstæðu lífi og án aðgreiningar í samfélaginu**, segir:

Aðildarríki samnings þessa viðurkenna jafnan rétt alls fatlaðs fólks til að lifa í samfélaginu og eiga valkosti til jafns við aðra og skulu gera árangursríkar og viðeigandi ráðstafanir til þess að fatlað fólk megi að fullu njóta þessa réttar og fullrar aðildar og þátttöku í samfélaginu án aðgreiningar, meðal annars með því að tryggja:

a) **að fatlað fólk hafi tækifæri til þess að velja sér búsetustað og hvar og með hverjum það býr, til jafns við aðra, og að því sé ekki gert að eiga heima í tilteknu búsetuformi ...** (Feitletr. Proskahj.)

Þrátt fyrir að þessi skýra lagaskylda til að sjá fötluðu fólki fyrir húsnæði hafi hvílt á ríki og sveitarfélögum í mörg ár og þrátt fyrir að íslenska ríkið hafi fullgilt samning SP um réttindi fatlaðs fólks árið 2016 og þar með skuldbundið sig til að framfylgja ákvæðum hans, þ.m.t. framgreindum ákvæðum 19. gr. samningsins, er framkvæmd ríks og sveitarfélaga á þessu sviði algjölega óforsvaranleg.

Í skýrslu starfshóps um heildarendurskoðun laga nr. 38/2018, sem skilað var til félags- og vinnumarkaðsráðherra vorið 2022, kemur fram að 323 fatlaðir einstaklingar hafi þá verið á biðlista eftir húsnæði og 163 hafi búið í herbergjasambýlum og að samkvæmt því þurfi að byggja allt að 486 íbúðir til að eyða biðlistum og leggja niður herbergjasambýli. Því miður er ekkert tilefni til að ætla að þetta ólíðandi ástand hafi batnað verulega og raunar er tilefni til að ætla að það hafi versnað.

Margt fólk með þroskahömlun og/eða skyldar fatlanir hefur beðið eftir íbúð, sem það á lagalegan rétt á, mjög lengi. Dæmi eru um að fólk hafi þurft að bíða yfir áratug og jafnvel lengur eftir að eignast eigið heimili. Með þessari óforsvaranlegu og ólöglegu framkvæmd er vegið mjög alvarlega að margvíslegum mikilvægum mannréttindum, s.s. réttinum til sjálfstæðs og eðlilegs lífs, og réttinum til að eiga einkalíf og fjölskyldulíf.

Þetta er ólíðandi ástand sem ábyrg stjórnvöld ríkis og sveitarfélaga verða að setja í algjöran forgang að bæta úr.

Með vísan til þess sem að framan er rakið telja Landssamtökin Þroskahjálp nauðsynlegt að í stefnumótun þeirri, sem hér er til umsagnar, verði mun skýrar fjallað um hvað stjórnvöld ætli að gera til að standa við lagalegar og þjóðréttarlegar skuldbindingar sínar á þessu sviði gagnvart fötluðu fólki.

Landssamtökin Þroskahjálp lýsa miklum áhuga og vilja til samráðs við hlutaðeigandi stjórnvöld við það verkefni og vísa í því sambandi til eftirfarandi ákvæðis 3. mgr. 4. gr. samningsins

Við þróun og innleiðingu löggjafar og stefnu við innleiðingu samnings þessa og við annað ákvörðunartökuferli varðandi málefni fatlaðs fólks, skulu aðildarríkin hafa náið samráð við fatlað fólk og tryggja virka þátttöku þess, þar á meðal fatlaðra barna, með milligöngu samtaka sem koma fram fyrir þess hönd.

Samtökin óska eftir að fá að koma á fund velferðarnefndar til að gera nefndinni betur grein fyrir áherslum sínum og sjónarmiðum varðandi þingsályktunartillöguna.

Virðingarfyllt.

Unnur Helga Óttarsdóttir, formaður Þroskahjálpar

Árni Múli Jónasson, framkvæmdastjóri Þroskahjálpar

Þórarinn Snorri Sigurgeirsson, verkefnastjóri hjá Þroskahjálp